

Kraków, 20.10.2023

dr hab. Marcin Świątkiewicz
Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach

**Recenzja pracy doktorskiej
magistra Tomasza Pokrzywińskiego**

ZLECENIODAWCA RECENZJI

Rada Dyscypliny Artystycznej Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie, pismo z dnia 6 lipca 2023 roku.

OCENA PRACY DOKTORSKIEJ

Praca doktorska Tomasza Pokrzywińskiego pt. *Wiolonczela jako samodzielny instrument realizujący basso continuo we włoskiej sonacie pierwszej połowy XVIII wieku* składa się z dzieła artystycznego: nagrania zatytułowanego *Il continuo virtuoso* zapisanego na nośniku CD oraz jego opisu.

Części pracy stanowią wzorcowe połączenie kreacji artystycznej z opartymi na źródłach badaniami zakorzenionymi w praktyce wykonawczej. Dobór tekstów, logiczne wnioski płynące z ich komparatystycznej lektury, indywidualna praca przy instrumencie (laboratorium muzyka instrumentalisty) oraz weryfikacja rozwiązań w praktyce kameralnej i orkiestrowej, w krystalicznie konsekwentny sposób owocują utrwaloną na płycie interpretacją.

Nagranie - dzieło artystyczne

Zgodnie z moją wiedzą oraz deklaracją Autora pracy (str 5) wydana nakładem Chopin University Press płyta *Il continuo virtuoso* jest na światowy rynku fonograficznym pozycją unikatową i pionierską. Nie są mi znane inne nagrania (za wyjątkiem wspomnianej przez Doktoranta płyty Tria Veracini (*Corelli, 12 sonate a violino e violone o cimballo*, Novalis 1996) eksplorujące w takim stopniu możliwości wykonania partii basso continuo na

wiolonczeli. Wprawdzie istnieją przykłady podobnych realizacji w poszczególnych częściach lub fragmentach utworów, ale różnica nie jest tylko natury ilościowej. Rzetelne zagranie czterech zróżnicowanych sonat jest zadaniem wymagającym dużo bardziej rozwiniętego warsztatu i pogłębionych studiów.

Należy podkreślić, że Tomasz Pokrzywiński zajął się również realizacją, montażem i masteringiem nagrania, przyjmując tym samym odpowiedzialność za ostateczny kształt i brzmienie rejestracji.

W programie nagranej w dniach 1-3 maja 2023 roku w kościele ewangelicko-augsburskim pw. św. Jana w Mikołowie płyty znajdują się następujące utwory:

A. Corelli, Sonata a Violino e Violone o Cimbalo, op. 5 nr 8

A. Vivaldi, Sonata a Violino e Violoncello, op. 2 nr 3

G. Visconti, Sonata a Violino, e Violone, o Cembalo op. 1 nr 3

F. M. Veracini, Sonata a Violino solo e Basso, op. 1 nr 1

Wybór jest przekonująco uargumentowany we Wstępie do dysertacji i satysfakcjonujący. Partię skrzypiec realizuje Martyna Pastuszka.

Płyta jest świadectwem imponującej kameralistyki najwyższej próby. Posiadający ogromne doświadczenie instrumentalności prowadzą wielopłaszczyznowe dialogi, wchodzą w dyskurs ze stereotypami i innymi wykonaniami. Mistrzowskie opanowanie warsztatów instrumentalnych owocuje interpretacjami oryginalnymi, choć wyrastającymi z partytur i adekwatnych konwencji wykonawczych. Liczne, służące retoryce, niuanse artykulacyjne, barwowe i agogiczne na tym poziomie wykonawczym wydają się oczywistością. Mimo przyzwyczajień, ani razu nie odczułem braku dodatkowego instrumentu w partii akompaniamentu.

Jak podkreśla Doktorant, basso continuo jest, czy też powinno być, z definicji improwizowane. Nagranie, jak fotografia, prezentuje tylko wycinek rzeczywistości, tylko jedną z możliwości. Najistotniejszą wartością przedsięwzięcia Tomasza Pokrzywińskiego nie jest to konkretne wykonanie, jakkolwiek imponujące, ale zbudowanie warsztatu instrumentalnego i muzykologicznego umożliwiającego wiele różnych interpretacji. W tym sensie, punktowanie rzadkich i nieznaczących mankamentów rejestracji przypominałoby pisanie na piasku.

Natomiast, zachęcony rzadko spotykaną jakością nagrania i potencjałem wykonawców, wyobrażam sobie, że można byłoby się pokusić o jeszcze większe zróżnicowanie powtórek, bardziej radykalne zmiany w figuracjach oraz melodyce. Zastanawiam się jaki kształt przybrałyby utwory, gdyby ornamentacja partii skrzypiec - także w postaci dodanych dwudźwięków i akordów - konsekwentniej czerpała z treści harmoniczej wyznaczonej przez bas.

Opis dzieła artystycznego

Część pisemna pracy doktorskiej Tomasza Pokrzywińskiego składa się z trzech części:

I Kontekst historyczny zagadnienia

II Opis dzieła artystycznego

III Prezentacja dzieła artystycznego

Tekst jest elokwentny, przekonuje logiką wyvodu i klarownym wnioskowaniem. Satysfakcjonująco dokumentuje pracę nad interpretacją pozwalając lepiej zrozumieć jej strategię i docenić walory. Rzadkie i niewielkie niezręczności natury redakcyjno-językowej nie wpływają na jakość lektury. Podjęty przez Autora wysiłek zanotowania nagranych realizacji partii basso continuo w partyturze dodatkowo zwiększa potencjał dydaktyczny i instruktażowy pracy. W tym kontekście szczególnie wartościowy jest również rozbudowany rozdział szósty: *Techniki realizacji basso continuo na wiolonczeli*, który w autorski sposób systematyzuje zagadnienie, prezentując obszerny katalog różnych rozwiązań.

Zgodnie z intencją Autora, dysertacja jest ważnym głosem w dyskusji na temat realizacji basso continuo na wiolonczeli. Stanowi o tym nie tylko przemyślany dobór źródeł i gruntowna znajomość literatury oraz przedmiotu badań; Tomasz Pokrzywiński należy do czołowych wiolonczelistów aktywnych na międzynarodowej scenie muzyki dawnej, co umożliwia mu przegląd najbardziej aktualnych zjawisk wykonawczych. Wiele z nich jest *de facto* prezentacją wyników praktycznych badań źródłowych prowadzonych przez muzyków. Rezultaty takich studiów nie zawsze przedstawiane są w formie pisemnej. Uczestnictwo w tej niewerbalnej wymianie myśli otwiera przed Autorem szerokie horyzonty, ku którym pewnie nawiguje.

Część pisemna pracy doktorskiej Tomasza Pokrzywińskiego spełnia, a nawet zdecydowanie wykracza poza, założenia i wymagania opisu dzieła artystycznego. Poniższy komentarz nie jest więc zarzutem, a rekomendacją, dotyczy dwóch kwestii.

Pierwsza to dyminucje. Autor wprawdzie kilkakrotnie używa tego terminu, jednak - w mojej opinii - pracy nie zaszkodziłoby bardziej systematyczne odwołanie się do praktyki, która choć kojarzona przede wszystkim z repertuarem piętnasto- i szesnastowiecznym, w siedemnastym stuleciu wciąż pozostawała żywa, a nowe sposoby zdobienia różniły się od niej przede wszystkim pod względem stylistycznym, nie zaś na podstawowym poziomie zasad i metod. Osiemnastowieczne traktaty podając przykłady ornamentacji basu bywają podobne do źródeł renesansowych.

Druga kwestia to partimento. Choć praktyka ta wydaje się być związana przede wszystkim z instrumentami klawiszowymi, w ostatnich latach podejmowane są próby przeniesienia jej na grunt innych instrumentów. Wprawdzie, o ile mi wiadomo, na tym etapie badań, nie mamy danych o historycznej powszechności fenomenu. Natomiast wydaje się, że

partimento rozumiane jako improwizacja w oparciu o linię melodyczną najniższego głosu, jest praktyką, której częścią pozostaje akompaniament w oparciu o bas cyfrowany. Dlatego uważam, że odniesienie się do partimento w dysertacji mogłoby poszerzyć jej perspektywę. Pozwoliłoby na pokazanie, że proponowane przez Autora narzędzia, mają zastosowanie nie tylko w akompaniamentcie basso continuo, ale także w innych obszarach improwizacji: ornamentacji, kadencjach oraz formach autonomicznych jak preludia, fantazje i inne. Taka perspektywa uczyniłaby pracę jeszcze bardziej przydatną, także dla muzyków grających na instrumentach innych niż wiolonczela.

KONKLUZJA

Odnosząc się do myśli zawartej z Zakończeniu pracy doktorskiej Tomasza Pokrzywińskiego stwierdzam, że zdecydowanie *przenosi ciężar dyskusji z "czy" [realizować continuo na wiolonczeli] na "jak"*. Zarówno argumentacja oparta na źródłach, jak imponująca interpretacja dowodzą, że improwizowany akompaniament na wiolonczeli w oparciu o linię basu cyfrowanego jest możliwy, zgodny z historycznymi konwencjami wykonawczymi i estetycznie satysfakcjonujący (a przynajmniej może taki być jeśli wykonuje go muzyk o kompetencjach Doktoranta). Rekomenduję publikację pracy w zredagowanej wersji, dobrze gdyby tekst ukazał się także w języku angielskim.

Mam nadzieję, że Tomasz Pokrzywiński swoimi dokonaniem oraz pedagogiką zainspiruje kolejne pokolenia wiolonczelistów do poszukiwań, a samemu nie ustanie w dalszych dociekaniach.

Stwierdzam, że recenzowana praca doktorska zdecydowanie spełnia wymagania art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz. U. z 2017 roku poz. 1789) oraz art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* z późniejszymi zmianami (Dz.U. 2023 poz. 742).

Pracę doktorską mgra Tomasza Pokrzywińskiego pt. *Wiolonczela jako samodzielny instrument realizujący basso continuo we włoskiej sonacie pierwszej połowy XVIII wieku* przyjmuję bez zastrzeżeń.

